

STUDIUL 2.0

INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE

*Impactul asupra
economiei Republicii
Moldova (2012-2022)*

cuprins

Abrevieri	2
Mesaje cheie	3
Metodologie și abordare	7
Capitolul 1 ISD: Evoluții globale, regionale și locale	8
1.1 Tendințe globale și regionale	8
1.2 ISD în economia Moldovei	9
1.3 ISD: performanțele Moldovei în context regional	12
Capitolul 2 Companii cu ISD vs. companii locale private și de stat	15
Capitolul 3 Impactul ISD asupra economiei Republicii Moldova	24

Abrevieri

BIS	SC Business Intelligent Services SRL
BNM	Banca Națională a Moldovei
BNS	Biroul Național de Statistică
FIA	Asociația Investitorilor Străini
M&A	Fuziuni & Achiziții
HoReCa	Hotel, Restaurant, Catering
ISD	Investiții Străine Directe
LVG	Lanț Valoric Global
mil	milioane
mld	miliarde
PIB	Produsul Intern Brut
RACC	Rata anuală compusă de creștere
RM	Republica Moldova
SFS	Serviciul Fiscal de Stat
UE	Uniunea Europeană
UNCTAD	Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare
USD	dolar SUA
VAB	Valoare Adăugată Brută

Mesaje cheie

Companii cu ISD vs. companii locale private și de stat

1. În perioada 2012-2022 numărul total al întreprinderilor din Moldova, indiferent de forma de proprietate, a avut o tendință generală de creștere. Criza financiară din anul 2015 a dus la o scădere temporară a numărului de întreprinderi, după care trendul de creștere a fost reluat. Criza a afectat cel mai mult întreprinderile locale cu forma de proprietate privată, numărul acestora diminuându-se cu 2,430 unități (-5.1%) față de anul 2014. Întreprinderile cu ISD au fost afectate mult mai puțin de criză, numărul acestora diminuându-se cu 83 de unități, (sau cu 1.9%.) comparativ cu anul 2014.

În schimb Pandemia a afectat mai grav întreprinderile cu ISD, conectate la lanțurile valorice globale (LVG), iar numărul acestora a scăzut inclusiv din contul reducerii numărului de întreprinderi străine 100%. Conflictul din Ucraina nu a făcut decât să accentueze ezitarea investitorilor străini să vină în Republica Moldova, iar la finele anului 2022 au fost înregistrate 3,908 de întreprinderi cu ISD, cel mai mic număr din ultimii 10 ani.

2. În ultimii 10 ani cota întreprinderilor cu ISD s-a redus de la 8.5% în 2012 la 6.2% în 2022. Această evoluție a fost provocată în exclusivitate de reducerea importantă a numărului de companii cu capital mixt.
3. În anul 2022, în mediu, o întreprindere din Moldova, indiferent de forma de proprietate, a angajat 8.5 persoane. Întreprinderile publice și întreprinderile cu participarea capitalului public sunt cele mai numeroase, cu un număr mediu de angajați de 92, respectiv 97 de persoane. Firmele cu ISD au avut un efectiv mediu de angajați de 20.8 persoane în 2022. Întreprinderile locale private sunt cele mai mici ca număr mediu de personal, cu 5.8 persoane în anul 2022, iar acesta este și unul din factorii care le fac să fie, în general, mai vulnerabile și puțin rezistente la diverse șocuri.
4. Numărul de angajați din cadrul întreprinderilor cu ISD a crescut în perioada 2012-2022 de la 75 la 90 de mii de persoane. În segmentul companiilor cu ISD numărul de angajați a crescut exclusiv din contul întreprinderilor străine (cu o RACC de 7.3%), pe fundalul reducerii numărului de întreprinderi mixte și a angajaților acestora cu o RACC de cca 4.4%.
5. Întreprinderile cu ISD sunt cu cca 90% mai productive comparativ cu cele locale-private.

De-a lungul ultimilor 10 ani, întreprinderile cu forma mixtă de proprietate, cu participarea capitalului străin, înregistrează cea mai cea mai mare productivitate

a muncii (3,042 mii lei per angajat în anul 2022), cu creșteri susținute în fiecare an. În anul 2022 întreprinderile străine au raportat o cifră de afaceri per angajat de cca 1,755 mii lei.

Întreprinderile locale cu proprietate privată obțin o productivitatea muncii de aproape de două ori mai mică decât la întreprinderile cu ISD (1,113 mii lei per angajat), iar aceasta practic coincide cu nivelul mediu în țară (1,156 mii lei per angajat).

6. În anul 2022 costul mediu lunar al forței de muncă și salariile medii în cadrul companiilor cu ISD au fost cu cca 74% peste media întreprinderilor private locale în anul 2022.

Costul mediu lunar al forței de muncă per 1 salariat a constituit 14.4 mii lei la întreprinderile mixte și 11.8 mii lei la întreprinderile străine în anul 2022.

7. În anul 2022 întreprinderile cu ISD au plătit în bugetul asigurărilor sociale de stat contribuții (ale angajatorului) pentru asigurările sociale de stat obligatorii ale salariaților în valoare de 2.9 mld lei (sau 15.7% din total pe economie), inclusiv 2.0 mld lei (10.6%) au fost plătite de către întreprinderile străine și 0.9 mld lei (5.1%) de către întreprinderile cu forma mixtă de proprietate cu participarea capitalului străin.

ISD: Evoluții globale, regionale și locale

8. După o scădere abruptă în 2020 și o revenire puternică în 2021, investițiile străine directe (ISD) globale au scăzut cu 12% în 2022, la 1.3 trilioane de dolari. Încetinirea a fost determinată de policriza globală: războiul din Ucraina, prețurile mari la alimente și energie și presiunile datoriei. Finanțarea internațională a proiectelor și fuziunile și achizițiile transfrontaliere (M&A) au fost afectate în special de condițiile de finanțare mai stricte, creșterea ratelor dobânzilor și incertitudinea de pe piețele de capital.
9. Mediul global pentru afacerile internaționale și investițiile transfrontaliere rămâne provocator în 2023. Prețurile materiilor prime care au crescut brusc după începutul războiului din Ucraina s-au temperat, dar războiul continuă, iar tensiunile geopolitice sunt încă mari. Turbulențele recente din sectorul financiar din unele țări dezvoltate sporesc incertitudinea investitorilor. În țările în curs de dezvoltare, nivelul ridicat al datoriei limitează spațiul fiscal. UNCTAD se așteaptă ca tendința de scădere a ISD la nivel mondial să continue în 2023.
10. Fluxurile nete de investiții atrase de Republica Moldova au înregistrat un record în anul 2022, cu un flux net total de 586.4 mil. USD. Investitorii străini au acționat contrar așteptărilor: aceștia și-au reinvestit profiturile în economia națională (creștere de 1.9 ori). Acest fapt a condus la un salt de circa 50% a

investițiilor străine directe în 2022, comparativ cu nivelul din 2021 și cu cca 16% peste nivelul din anul 2019 (perioada pre-criză).

Principalul aspect pozitiv care poate fi menționat este că în pofida pandemiei și a războiului din Ucraina, care au venit cu un șir de incertitudini, grad sporit de risc și presiune asupra ISD, stocul nu s-a redus, ba chiar a înregistrat o creștere. Această evoluție ne vorbește despre faptul că panica nu s-a infiltrat în rândul investitorilor străini, manifestată, de exemplu, prin retragerea convențională de capital din economie.

11. În distribuția geografică a investițiilor directe sub formă de participații și acțiuni acumulate, investitorilor din țările UE-27 (fără Marea Britanie) le-a revenit ponderea majoritară de 87.1%. Numai în ultimii 4 ani această componentă a ISD a crescut cu 60% în cazul investitorilor din țările UE-27. Top 5 țări de unde vin investițiile străine sub formă de participații și acțiuni sunt Cipru, Olanda, România, Marea Britanie și Bulgaria.
12. În perioada 2012-2022, Moldova a realizat în medie 6.4 proiecte Greenfield pe an, similar cu performanțele înregistrate de Albania (5.3) și Muntenegru (7.1). Alte țări comparatoare au realizat de 2-8 ori mai multe astfel de proiecte, în aceeași perioadă. Moldova rămâne în urmă față de țările UE de dimensiuni similare și, mai important, față de alte state mici cu economii în tranziție sau din fostul spațiu sovietic (Armenia (13.3), Azerbaidjan (19.2) și Georgia (18.5)).
13. Începând din 2003 industria prelucrătoare a fost principala țintă a investițiilor străine Greenfield în Moldova, atât în ceea ce privește numărul de proiecte, cât și investițiile capitale. Acesta este și cazul producției de componente auto și electrice, unde companiile germane și japoneze au fost cei mai activi investitori, potrivit monitorului de investiții Greenfield fDi Markets. Trebuie de menționat, totuși, că investițiile de mai sus au produs un impact limitat asupra producției interne, datorită sofisticării tehnologice scăzute și a productivității limitate, precum și integrării slabe a companiilor locale în lanțurile valorice ale companiilor ISD.
14. În ceea ce privește gradul de pătrundere al capitalului străin în economie, exprimat de nivelul stocului de ISD per capita, Republica Moldova înregistrează un nivel slab al acestui indicator (1,497 USD per capita în anul 2022) în raport cu țările comparatoare. Dintre acestea doar Ucraina are un nivel mai scăzut (1,288 USD per capita). O comparație a stocului ISD cu PIB arată o imagine puțin mai favorabilă, acesta constituind aproximativ 34% din PIB în 2022 – peste media economiilor din estul Europei.

Analiza impactului ISD

15. Întreprinderile cu capital străin sută la sută și cele mixte au o contribuție semnificativă la dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova. Cu o pondere relativ mică în numărul total de întreprinderi, acestea demonstrează eficiență sporită și au o importanță sistemică pentru economia națională, ce se manifestă inclusiv prin următorii indicatori:

- ☑ Întreprinderile cu ISD participă activ la crearea PIB-ului. În anul 2022 ponderea fluxurilor de ISD în PIB a constituit 4.0%, iar ponderea stocurilor ISD în PIB cca 34%.
- ☑ Întreprinderile cu ISD sunt prezente nu doar în sectoarele cu VAB mare, ci și în sectoare cu pondere relativ scăzută în valoarea adăugată. Datorită productivității mai ridicate, întreprinderile cu ISD contribuie la dezvoltarea acestor sectoare.
- ☑ Cu o pondere de doar 6.2 % în numărul total al întreprinderilor, firmele cu ISD creează locuri de muncă pentru 15.4% din forța de muncă, angajată în întreprinderile din Republica Moldova. Totodată, ponderea lor în veniturile din vânzări constituie 28.2%, ceea ce arată o productivitate ridicată a muncii.
- ☑ Întreprinderile cu ISD au o importanță semnificativă la formarea bugetului, contribuind cu 25.1% din toate impozitele de venit acumulate la buget.
- ☑ Întreprinderile cu ISD contribuie la crearea activelor imobilizate. Acestea dețin 24.2% din activele imobilizate, atât cu destinație industrială, cât și socială.
- ☑ În cazul întreprinderilor cu ISD nivelul remunerării muncii este cel mai înalt, fapt care contribuie la creșterea nivelului de trai și, într-o anumită măsură, la frânarea creșterii emigrației.
- ☑ Întreprinderile cu ISD contribuie la crearea valorii adăugate brute în mărime de 19.7% în ansamblu pe economie, totodată în unele genuri de activitate ponderea acestora impunătoare (activități financiare și asigurări (59.7%), informații și comunicații (47.4%)).

Metodologie și abordare

Obiectivul Studiului este identificarea impactului Investițiilor Străine Directe (ISD) asupra economiei Republicii Moldova în ansamblu.

Autorii studiului au utilizat un spectru larg de surse de date relevante pentru acoperirea comprehensivă a conținutului. Au fost folosite datele statistice deschise, oferite de Biroul Național de Statistică (BNS) și Banca Națională a Moldovei (BNM) prin intermediul băncilor de date statistice și publicațiilor periodice puse la dispoziție publicului larg. În plus, autorii au obținut de la BNS și Serviciul Fiscal de Stat (SFS) date statistice suplimentare, cu un grad de detaliere mai mare, drept răspuns la solicitările de informații oficiale.

Pentru analiza performanțelor Moldovei în ceea ce privește atragerea ISD versus alte țări comparatoare, autorii au utilizat banca de date statistice UNCTAD (UNCTADSTAT), dar și publicațiile comprehensive ale UNCTAD (Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare).

Capitolul 1

ISD: Evoluții globale, regionale și locale

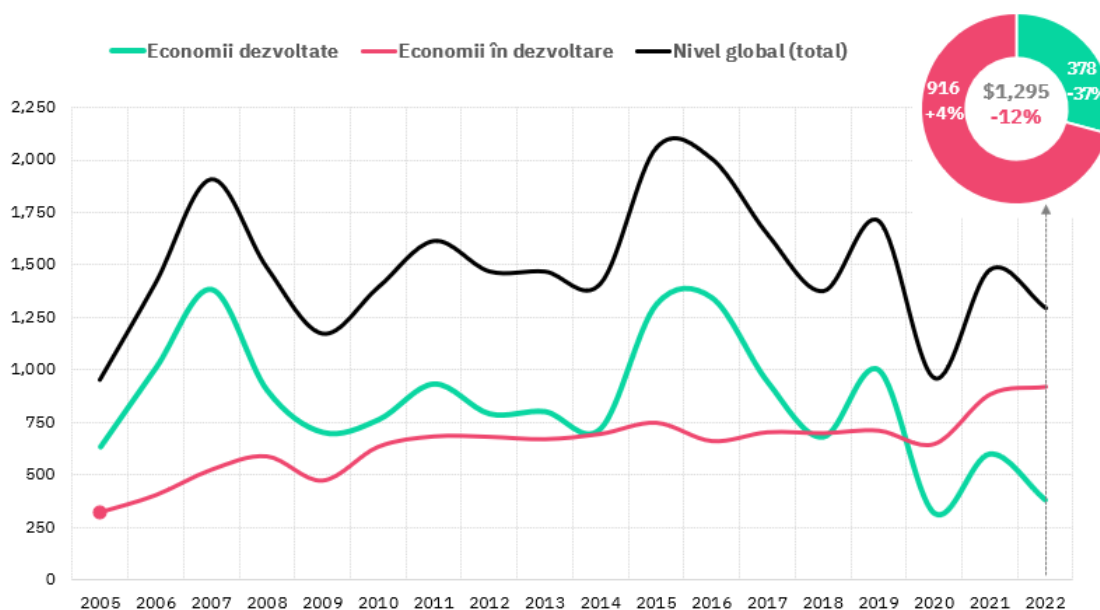
1.1 Tendințe globale și regionale

După o scădere abruptă în 2020 și o revenire puternică în 2021, investițiile străine directe (ISD) globale au scăzut cu 12% în 2022, la 1.3 trilioane de dolari. Încetinirea a fost determinată de policriza globală: războiul din Ucraina, prețurile mari la alimente și energie și presiunile datoriei.

Finanțarea internațională a proiectelor și fuziunile și achizițiile transfrontaliere (M&A) au fost afectate în special de condițiile de finanțare mai stricte, creșterea ratelor dobânzilor și incertitudinea de pe piețele de capital.

Figura 1

Fluxurile de ISD, globale și pe grupe de economii, 2005–2022
(mld. USD și procente)

Sursa: UNCTAD

Mediul global pentru afacerile internaționale și investițiile transfrontaliere rămâne provocator în 2023. Prețurile materiilor prime care au crescut brusc după începutul războiului din Ucraina s-au temperat, dar războiul continuă, iar tensiunile geopolitice sunt încă mari. Turbulențele recente din sectorul financiar din unele țări dezvoltate sporesc incertitudinea investitorilor. În țările în curs de dezvoltare, nivelul ridicat al datoriei limitează spațiul fiscal.

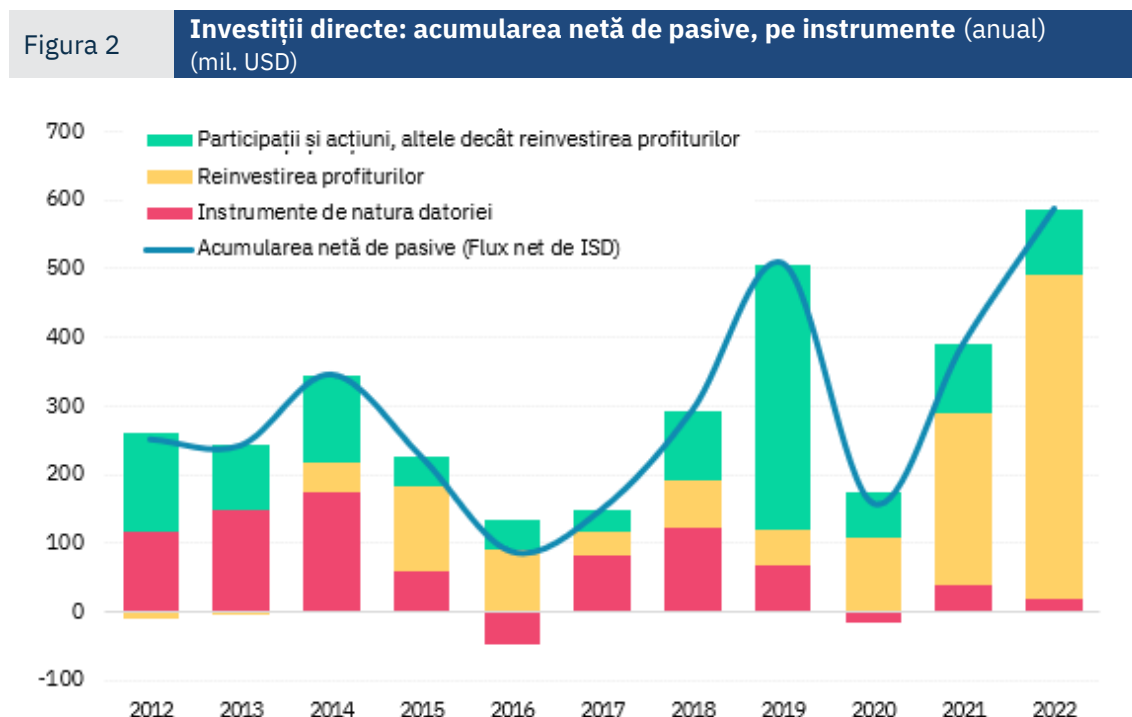
UNCTAD se așteaptă ca tendința de scădere a ISD la nivel mondial să continue în 2023.

1.2 ISD în economia Moldovei

Fluxuri nete de ISD

Fluxurile nete de investiții atrase de Republica Moldova în perioada 2012-2022 au avut o evoluție oscilantă.

Cel mai slab rezultat a fost înregistrat în anul 2016 – 87.44 mil. USD, în timp ce anul 2022 a înregistrat un record, cu un flux net total de 586.4 mil. USD.

* datele pentru 2022 sunt provizorii.

Sursa: BNM, Conturile Internaționale ale Republicii Moldova

Conform rapoartelor BNM, acumularea netă de pasive sub formă de investiții directe, în sumă de 586.4 mil. USD din anul 2022, a fost generată de:

- Participațiile noi în întreprinderile din Republica Moldova în sumă de 94.5 mil. USD (din care intrări brute – 160.0 mil. USD și retrageri de investiții – 65.5 mil. USD);
- Acumularea netă a datoriilor (sub formă de împrumuturi, credite comerciale și alte datorii) ale întreprinderilor-fiice rezidente față de investitorii lor direcți de peste hotare în sumă netă de 19.5 mil. USD (acumularea brută de datorii a constituit 244.1 mil. USD, iar achitățile – 224.7 mil. USD), precum și de

- Reinvestirea profiturilor de către investitorii străini în întreprinderile-fiice moldovenești în valoare netă de 472.4 mil. USD.

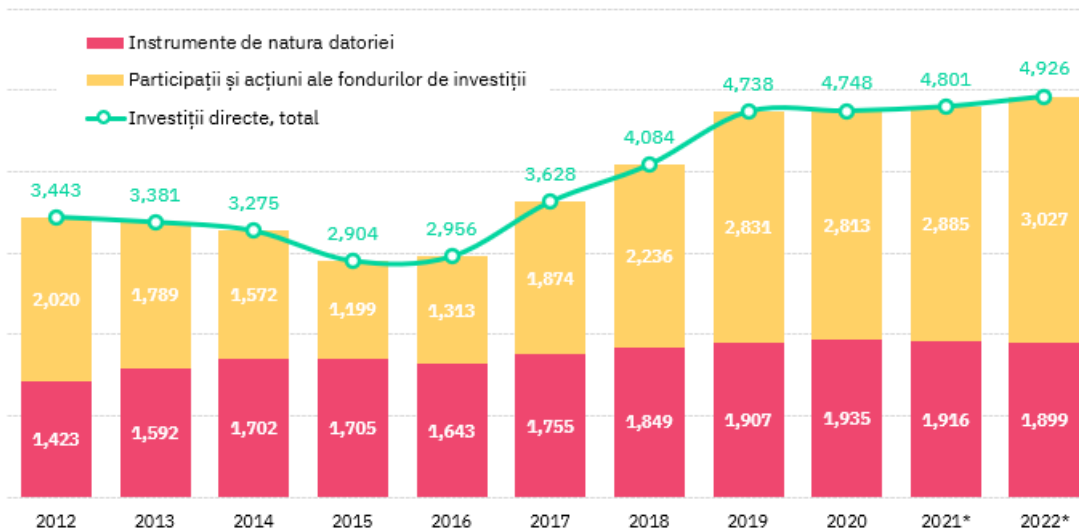
Investitorii străini au acționat contrar așteptărilor: aceștia și-au reinvestit profiturile în economia națională (creștere de 1.9 ori). Acest fapt a condus la un salt de circa 50% a investițiilor străine directe în 2022, comparativ cu nivelul din 2021 și cu cca 16% peste nivelul din anul 2019 (perioada pre-criză).

Stocul ISD

În perioada 2012-2020 stocul investițiilor străine directe a înregistrat pe alocuri fluctuații notabile. Minimul stocurilor de ISD a fost consemnat în anul 2015 – 2,904 mil. USD, în timp ce maximum perioadei a fost atins în anul 2022 – în sumă de 4,926 mil. USD.

Principalul aspect pozitiv care poate fi menționat este că în pofida pandemiei și a războiului din Ucraina, care au venit cu un șir de incertitudini, grad sporit de risc și presiune asupra ISD, stocul nu s-a redus, ba chiar a înregistrat o creștere. Această evoluție ne vorbește despre faptul că panica nu s-a infiltrat în rîndul investitorilor străini, manifestată, de exemplu, prin retragerea convențională de capital din economie.

Figura 3 **Stocul de investiții străine directe la final de an***
(mil. USD)

* datele pentru 2022 sunt provizorii.

Sursa: Datele BNM, Conturile internaționale ale Republicii Moldova

Repartiția ISD pe activități economice (după capitalul propriu acumulat)

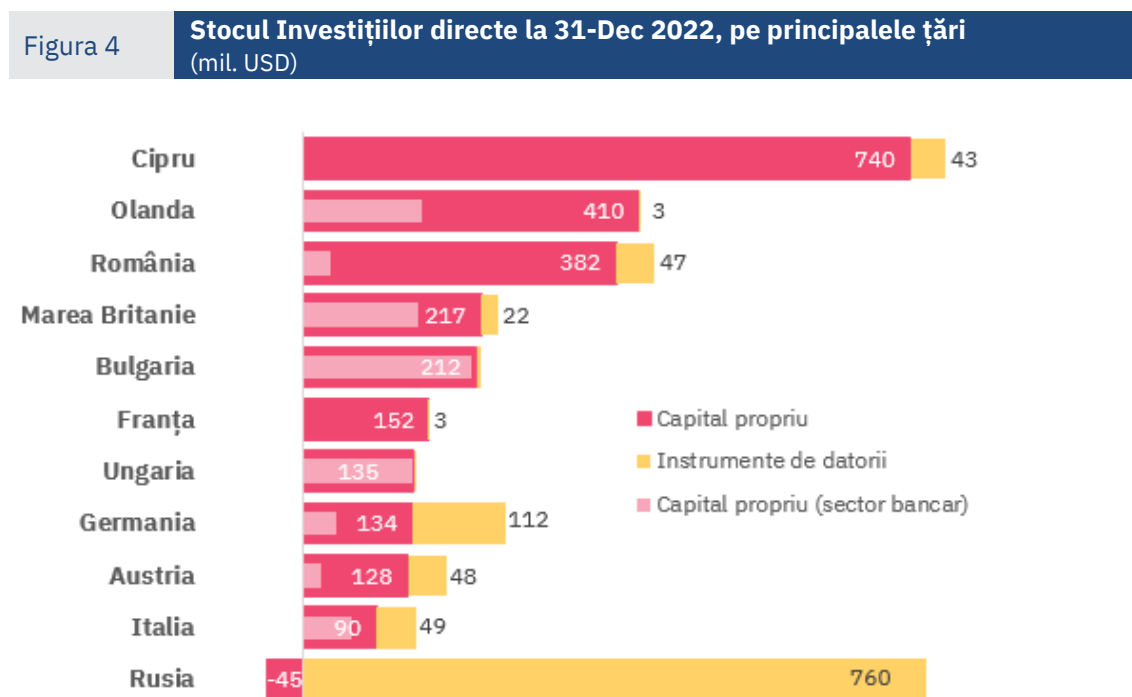
Potrivit datelor BNM de la finele anului 2022, principalele activități economice care au beneficiat de investiții străine sunt activitățile financiare și de asigurări (cu 34.4% din stocul de investiții străine directe sub formă de capital propriu), comerțul cu ridicata și cu amănuntul & repararea autovehiculelor (24.3%) și industria prelucrătoare (20.6%).

Distribuția geografică a ISD

În distribuția geografică a investițiilor directe sub formă de participații și acțiuni acumulate, investitorilor din țările UE-27 (fără Marea Britanie) le-a revenit ponderea majoritară de 87.1%. Numai în ultimii 4 ani această componentă a ISD a crescut cu 60% în cazul investitorilor din țările UE-27.

Top 5 țări de unde vin investițiile străine sub formă de participații și acțiuni sunt Cipru, Olanda, România, Marea Britanie și Bulgaria.

Pe de altă parte, dacă luăm în considerație și componenta de instrumente de datorii, atunci Federația Rusă este al doilea cel mai mare investitor în economia națională (cu un stoc de 715 mil. USD la finele anului 2022).

*stocuri calculate conform valorii de bilanț, distribuția pe țări în baza investitorului nemijlocit

Sursa: Datele BNM, Conturile internaționale ale Republicii Moldova și calculele autorilor

1.3 ISD: performanțele Moldovei în context regional

Analiza comparativă internațională este o parte esențială a evaluării și dezvoltării cu succes a noilor politici în domeniul ISD. Înțelegerea modului în care alte țări au reușit să atragă ISD poate oferi contribuții valoroase și îndrumări pentru implementarea eficientă a politicilor în Moldova.

Pentru a evalua performanțele Moldovei, au fost selectate următoarele țări pentru comparație cu Moldova: România, Ucraina, Federația Rusă, Armenia, Georgia, Albania, Bosnia și Herțegovina (BiH), Montenegro, Macedonia, Estonia, Letonia, Lituania și Slovacia.

Toate aceste țări sunt competitori pentru Moldova în cursa pentru atragerea ISD. Acestea sunt comparabile, într-o oarecare măsură, cu Moldova din cel puțin unul din următoarele considerente: dimensiunea populației sau economiei, context politic și economic, dimensiunea pieței interne, stadiul dezvoltării economice și istoria recentă.

Numărul de proiecte ISD de tip "Greenfield" anunțate

Majoritatea ISD la nivel global sunt reprezentate de proiecte de tip *Greenfield*. Prin urmare, proiectele anuale *Greenfield* sunt un indicator cheie al competitivității ISD pentru toate țările.

În perioada 2012-2022, Moldova a realizat în medie 6.4 proiecte *Greenfield* pe an, performanță apropiată de cele înregistrate de Albania (5.3) și Muntenegru (7.1). Alte țări comparatoare au realizat de 2-8 ori mai multe astfel de proiecte, în aceeași perioadă. Moldova rămâne în urmă față de țările UE de dimensiuni similare și, mai important, față de alte state mici cu economii în tranziție sau din fostul spațiu sovietic (Armenia (13.3), Azerbaidjan (19.2) și Georgia (18.5)).

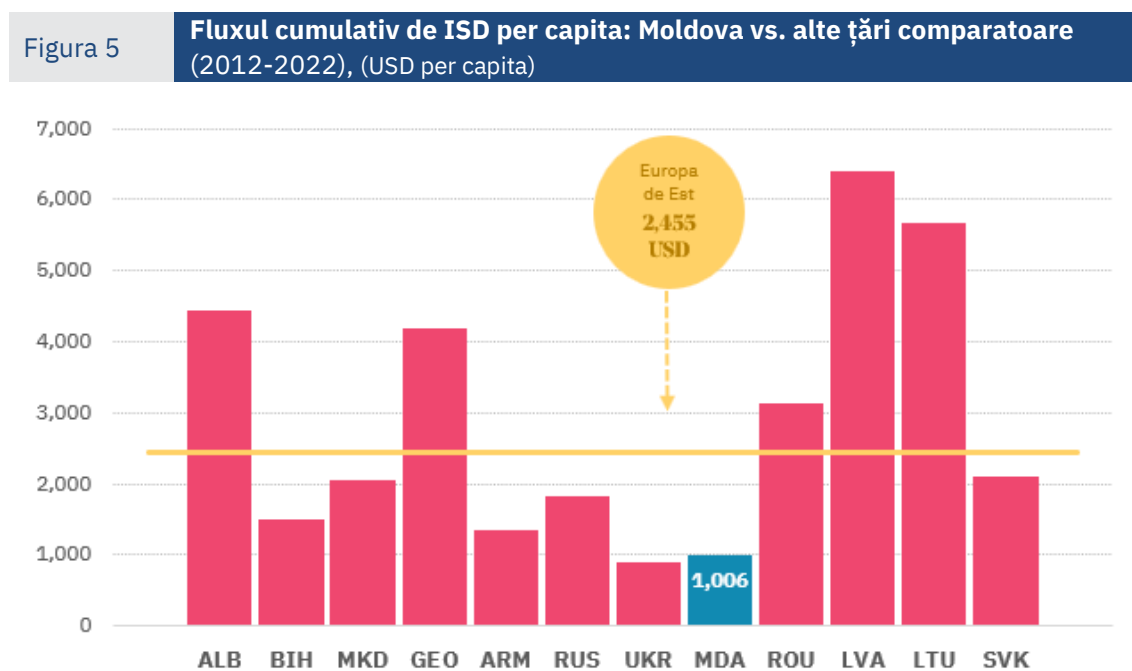
Începând din 2003 industria prelucrătoare a fost principala țintă a investițiilor străine *Greenfield* în Moldova, atât în ceea ce privește numărul de proiecte, cât și investițiile capitale. Acesta este și cazul producției de componente auto și electrice, unde companiile germane și japoneze au fost cei mai activi investitori, potrivit monitorului de investiții *Greenfield fDi Markets*.

Trebuie de menționat, totuși, că investițiile de mai sus au produs un impact limitat asupra producției interne, datorită sofisticării tehnologice scăzute și a productivității limitate, precum și integrării slabe a companiilor locale în lanțurile valorice ale companiilor ISD.

Fluxul de ISD per capita în 2012-2022

În ultima decadă evoluția țărilor din lista comparatoare în atragerea ISD a fost foarte diferită și a depins, în esență de potențialul economic al statelor, de resursele naturale și de rapiditatea și eficiența reformelor economice.

În acest context, cele mai eficiente au fost statele Baltice, alături de Albania și Georgia. În aceste state fluxul cumulativ de ISD per capita din perioada 2012-2022 s-a situat în segmentul 4,200 – 6,400 USD per capita (Figura 5).

Sursa: UNCTADSTAT

Rezultatul Republicii Moldova este printre cel mai slab printre țările de referință, cu un flux cumulativ de ISD de doar 1,006 USD per capita, mult sub media economiilor din Europa de Est, aceasta în condițiile în care activitatea investițională a prezentat semne de activizare în anii 2021 și 2022.

Pondere fluxului de ISD în PIB

Potrivit indicatorului fluxul de ISD ponderat la produsul intern brut (PIB), Republica Moldova, comparativ cu alte țări, s-a poziționat destul de bine, cu o pondere de 4.08% în 2022 și 3.0%¹ în 2021 – valori peste media înregistrată la nivelul țărilor din Europa de Est. Aceasta, însă, s-a datorat fluxurilor mai mari de ISD din ultimii 2 ani, dar și unui nivel mic al PIB-ului. Moldova are printre cel mai mic PIB per capita dintre toate țările comparatoare. Datorită PIB-ului relativ mic, dar și volatilității fluxului de ISD din Moldova, acest indicator trebuie analizat cu prudență. Din acest motiv trebuie luați în considerație și alți indicatori pentru comparație internațională.

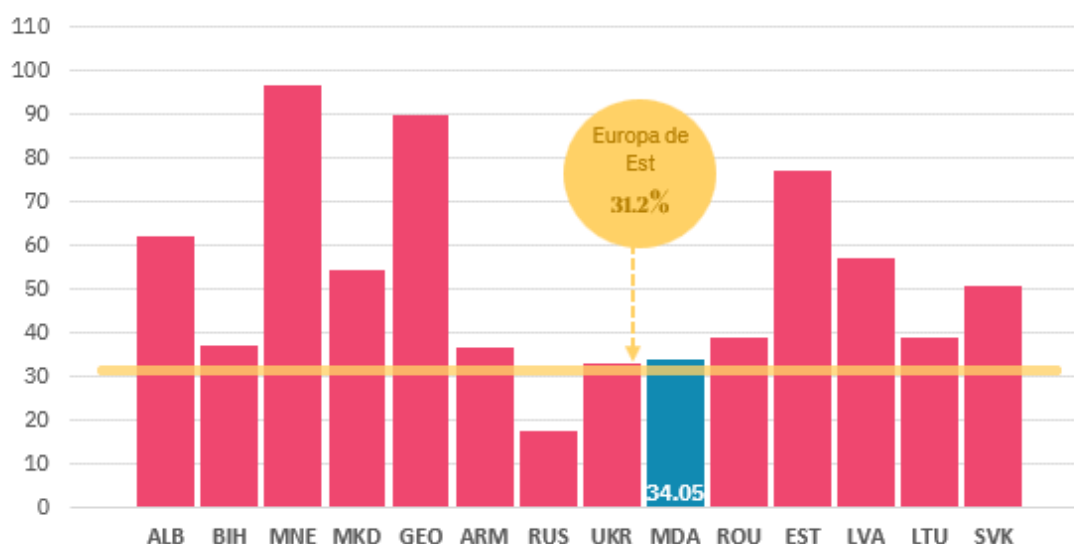
¹ Potrivit calculelor BNM acest indicator a constituit 2.9% în 2021.

Stocul de ISD per capita & cota în PIB

Gradul de pătrundere al capitalului străin în economie este evidențiat într-o manieră sugestivă de nivelul stocului de ISD per capita. Datele empirice cu privire la acest indicator relevă discrepanțe accentuate existente între statele comparatoare, iar Republica Moldova înregistrează un nivel scăzut al acestui indicator (1,497 USD per capita în anul 2022). Dintre toate țările comparatoare doar Ucraina are un nivel mai scăzut (1,288 USD per capita). Acest indicator ar trebui să crească de aproape 3 ori pentru a atinge nivelul mediu al statelor din Europa de Est.

Comparația stocului de ISD cu PIB (Figura 6) arată o imagine puțin mai favorabilă. Stocul ISD în USD a constituit aproximativ 34% din PIB în anul 2022 – peste media economiilor din estul Europei.

Figura 6 **Ponderea stocului de ISD în PIB: Moldova vs. alte țări comparatoare**
finele anului 2022, procente

Sursa: UNCTADSTAT

Evaluarea stocului de ISD din Moldova este, în funcție de metodă, destul de scăzută față de statele comparatoare. Prin urmare, există o mulțime de spațiu pentru îmbunătățirea politicilor și practicilor de atragere a ISD.

Capitolul 2

Companii cu ISD vs. companii locale private și de stat

Analiza eficienței întreprinderilor cu ISD și compararea acesteia cu cea a companiilor cu capital local a fost efectuată în baza datelor Biroului Național de Statistică (BNS) și în conformitate cu conceptul BNS privind identificarea întreprinderilor cu ISD².

Comaniile cu ISD cele mai afectate de pandemia Covid-19 și războiul din Ucraina

Potrivit datelor BNS, în anul 2022 numărul întreprinderilor raportoare a constituit 62,608³. Ponderea principală a fost deținută de întreprinderile locale cu forma de proprietate privată, cu o cotă de 91.9%. **Întreprinderile cu ISD au reprezentat 6.2% din numărul total de entități raportoare (pentru comparație: 8.5% în anul 2012), din care 4.0% întreprinderi străine și 2.2% întreprinderi mixte (cu participare străină).** Întreprinderile cu forma de proprietate publică reprezintă cea mai mică pondere în numărul întreprinderilor din Republica Moldova – 1.9% (din care 1.8% - întreprinderi publice și 0.1% - întreprinderi cu proprietate mixtă (publică și privată)).

Potrivit datelor BNS, în perioada 2012-2022 numărul total al întreprinderilor din Moldova, indiferent de forma de proprietate, a avut o tendință generală de creștere. Criza financiară din anul 2015 a dus la o scădere temporară a numărului de întreprinderi, după care trendul de creștere a fost reluat. Criza a afectat cel mai mult întreprinderile locale cu forma de proprietate privată, numărul acestora diminuându-se cu 2,430 unități (-5.1%) față de anul 2014. **Întreprinderile cu ISD au fost afectate mult mai puțin de criză**, numărul acestora diminuându-se cu 83 de unități, (sau cu 1.9%.) comparativ cu anul 2014.

Pînă la criza pandemică Covid-19 numărul întreprinderilor cu ISD a rămas aproximativ la același nivel, scăderea întreprinderilor mixte (cu participare străină) fiind compensată de creșterea întreprinderilor străine).

În schimb pandemia a afectat mai grav întreprinderile cu ISD, conectate la lanțurile valorice globale, iar numărul acestora a scăzut inclusiv din contul reducerii numărului de întreprinderi străine 100%. Conflictul din Ucraina nu a făcut decît să accentueze

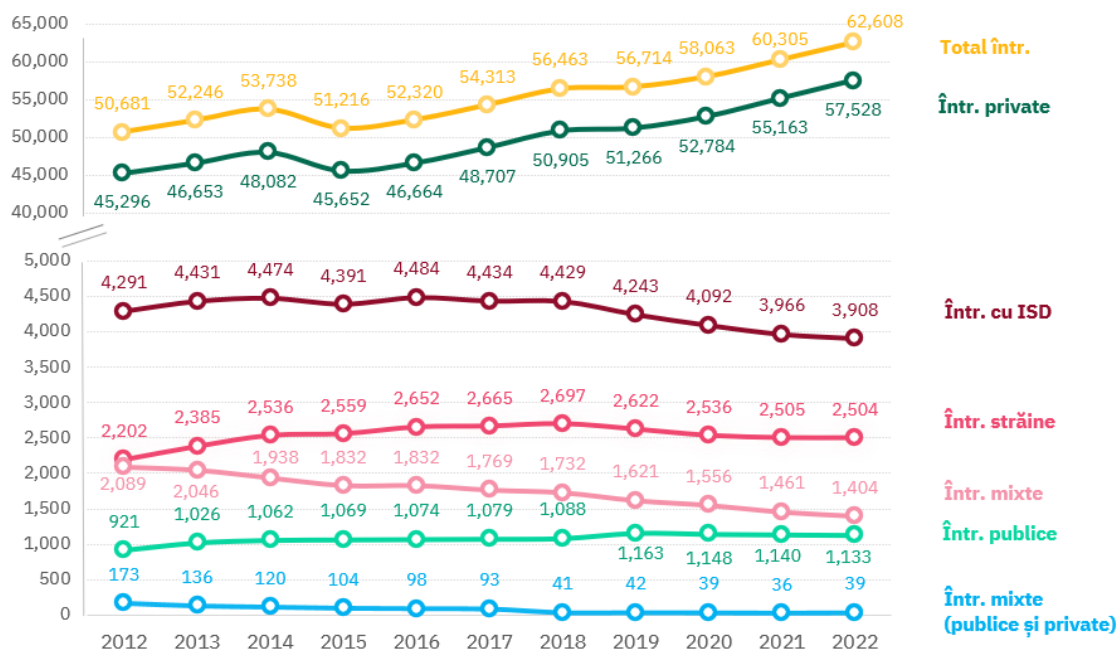
² Conform definiției BNS, întreprinderile cu ISD sunt identificate în dependență de forma de proprietate și includ întreprinderile străine (cota capitalului străin al cărora constituie 100%) și întreprinderile mixte (cota capitalului străin al cărora este între 0% și 100%).

³ Entități, cu excepția organizațiilor necomerciale, băncilor, companiilor de asigurări, asociațiilor de economii și împrumut a cetățenilor.

ezitarea investitorilor străini să vină în Republica Moldova, iar la finele anului 2022 au fost înregistrate 3,908 de întreprinderi cu ISD, cel mai mic număr din ultimii 10 ani.

Figura 7

Evoluția numărului întreprinderilor în perioada 2012-2022, după formele de proprietate (unități)

Sursa: Datele BNS

Numărul mediu de salariați

Firmele cu ISD au avut un efectiv mediu de angajați de 20.8 persoane în 2022.

Întreprinderile locale private au deținut o cotă de 63.3% din numărul total de angajați ai întreprinderilor. În cadrul întreprinderilor publice și mixte (publice și private) au activat cca 21.3% din numărul total de angajați, iar în întreprinderile cu ISD cca 15.4% (11.1% în cadrul întreprinderilor străine și 4.3% în cadrul întreprinderilor mixte).

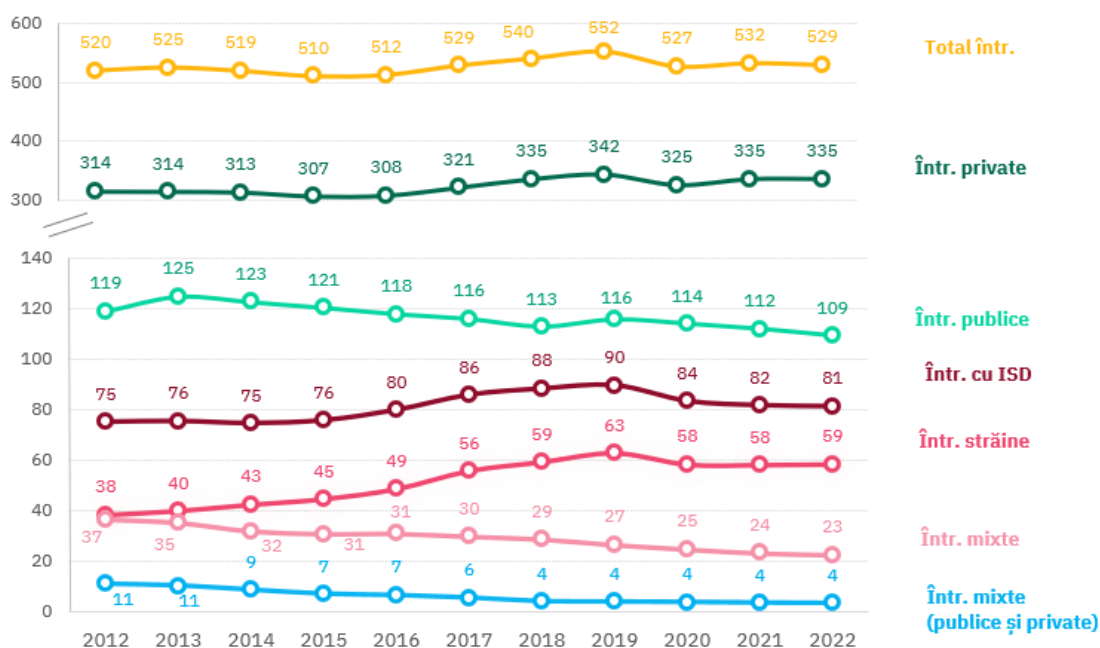
În anul 2022, în mediu, o întreprindere din Moldova, indiferent de forma de proprietate, a angajat 8.5 persoane. Întreprinderile publice și întreprinderile cu participarea capitalului public sunt cele mai numeroase, cu un număr mediu de angajați de 92, respectiv 97 de persoane. Firmele cu ISD au avut un efectiv mediu de angajați de 20.8 persoane în 2022. **Întreprinderile locale private sunt cele mai mici ca număr mediu de personal, cu 5.8 persoane în anul 2022, iar acesta este și unul din factorii care le fac să fie, în general, mai vulnerabile și puțin rezistente la diverse șocuri.**

În perioada 2012-2019 numărul mediu de salariați în cadrul întreprinderilor din Republica Moldova a avut un trend foarte ușor de creștere, de la 520 de mii de angajați la 552 de mii, cu o Rată Anuală Compusă de Creștere (RACC) de 0.9% (Figura 8). Acest trend a fost dictat, la rândul său, de evoluția în creștere a numărului mediu de salariați din cadrul întreprinderilor private (cu o RACC de 1.2%).

În această perioadă s-a conturat o reducere importantă a numărului angajaților din cadrul întreprinderilor mixte (publice și private), cu o RACC de 13.2%. Această evoluție e legată de reducerea semnificativă a numărului întreprinderilor mixte în ultimii 10 ani, de la cca 200 la cca 40, fenomen care s-a produs pe fundalul proceselor de reorganizare și privatizare a acestor categorii de întreprinderi. O reducere a numărului de angajați mai moderată a fost înregistrată în cadrul întreprinderilor publice.

Numărul de angajați din cadrul întreprinderilor cu ISD a crescut în perioada 2012-2019 de la 75 la 90 de mii de persoane. În segmentul companiilor cu ISD numărul de angajați a crescut exclusiv din contul întreprinderilor străine (cu o RACC de 7.3%), pe fundalul reducerii numărului de întreprinderi mixte și a angajaților acestora cu o RACC de cca 4.4%.

Figura 8 Evoluția numărului mediu de salariați la întreprinderi cu diferite forme de proprietate în perioada 2012-2022 (mii persoane)

Sursa: Datele BNS

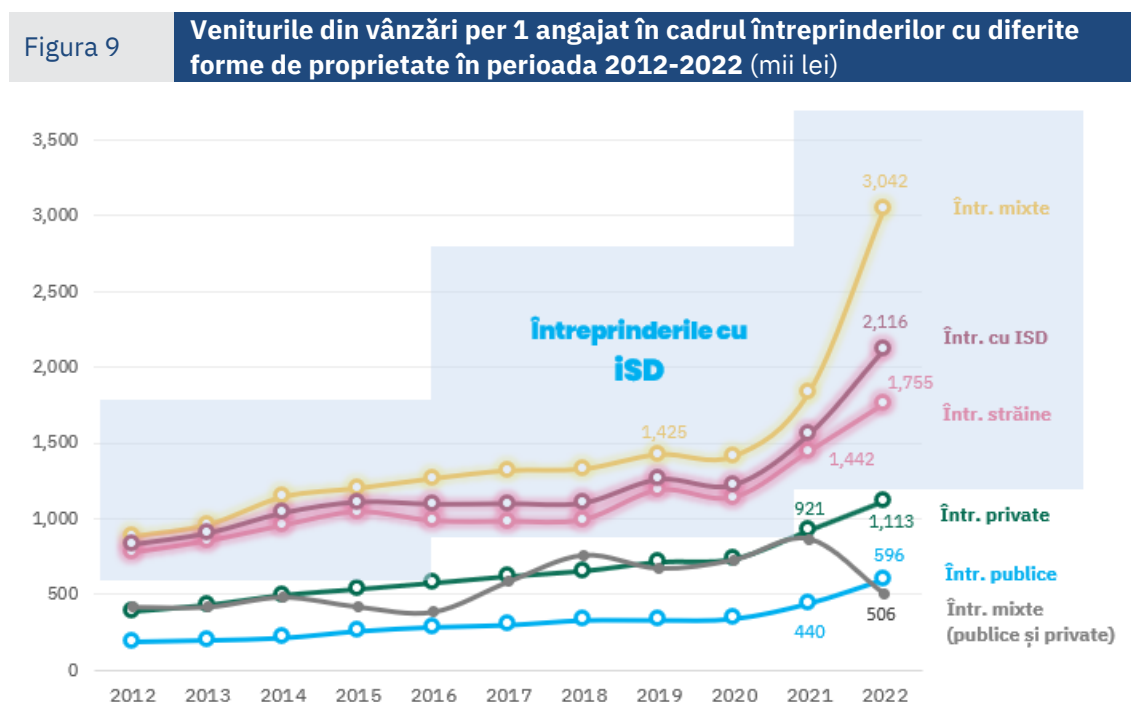
Circa 25,400 de salariați și-au pierdut locul de muncă pe timp de Pandemie, dintre care cca 6,300 din rândul întreprinderilor cu ISD (4,600 din cadrul întreprinderilor străine și 1,700 de angajați din întreprinderile mixte).

Chiar dacă în ultimii 2 ani numărul de salariați a crescut în cadrul întreprinderilor private (cu cca 10 mii) și întreprinderilor străine (cu cca 1 mii), per total în economie numărul acestora a crescut marginal, cu doar cca 2 mii de locuri de muncă, în condițiile în care în cazul celorlalte categorii de întreprinderi a continuat trendul descendent.

Analiza veniturilor din vânzări

În 2022 întreprinderile raportoare din Moldova au realizat o cifră de afaceri cumulativă (venituri din vânzări) de 612.0 mld lei sau cu 25.4% mai mult comparativ cu anul 2021. Din valoarea totală a veniturilor din vânzări din anul 2022 cca 60.9% au fost obținute de întreprinderile locale cu forma de proprietate privată; 28.2% - de întreprinderile cu ISD (inclusiv 16.8% de întreprinderile străine și 11.4% de întreprinderile mixte cu participarea străină) și 10.9% - de întreprinderile, care integral sau parțial se află în proprietatea statului.

Întreprinderile cu ISD sunt cu cca 90% mai productive comparativ cu cele locale-private.

Sursa: Datele BNS

De-a lungul ultimilor 10 ani, întreprinderile cu forma mixtă de proprietate, cu participarea capitalului străin, înregistrează cea mai cea mai mare productivitate a muncii (3,042 mii lei per angajat în anul 2022), cu creșteri susținute în fiecare an. În anul 2022 întreprinderile străine au raportat o cifră de afaceri per angajat de cca 1,755 mii lei.

Întreprinderile locale cu proprietate privată obțin o productivitate a muncii de aproape de două ori mai mică decât la întreprinderile cu ISD (1,113 mii lei per angajat), iar aceasta practic coincide cu nivelul mediu în țară (1,156 mii lei per angajat).

În pofida faptului că productivitatea muncii întreprinderilor care integral sau parțial se află în proprietatea statului a înregistrat un trend general ascendent în ultimii 10 ani, valoarea indicatorului venituri din vânzări per 1 angajat continuă să rămână cea mai mică.

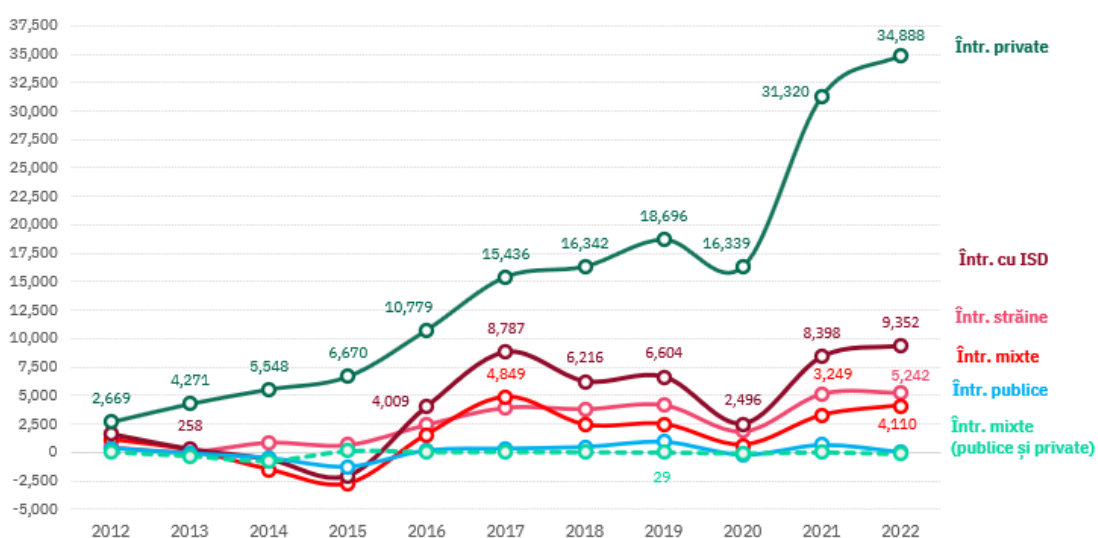
Întreprinderile cu ISD au demonstrat o productivitate a muncii mai mare comparativ cu întreprinderile locale, atât în economie în ansamblu, cât și în majoritatea sectoarelor economice.

Analiza indicatorului profit (pierdere) până la impozitare

Potrivit rezultatelor anului 2022 întreprinderile din Moldova, indiferent de forma de proprietate au obținut un profit până la impozitare de cca 44.1 mld lei. Din suma totală a profitului 79.1% revin întreprinderilor locale private, 21.2% - întreprinderilor cu ISD (din care 11.9% - întreprinderilor cu forma de proprietate străină și 9.3% - întreprinderilor mixte), 0.01% - întreprinderilor publice, iar întreprinderile cu forma mixtă de proprietate, cu participarea capitalului public, au raportat o pierdere până la impozitare de 121.7 mil lei.

După criza din 2015 întreprinderile cu ISD au fost în fiecare an pe plus, cu un profit până la impozitare cumulativ de 8.8 mld lei în 2017 și peste 6 mld în următorii doi ani.

Figura 10 Profitul (pierderea) până la impozitare a întreprinderilor cu diferite forme de proprietate în perioada 2012-2022 (mil lei)

Sursa: Datele BNS

Pe timp de Pandemie profitul până la impozitare al companiilor cu ISD, puternic ancorate la lanțurile valorice globale, s-a redus de cca 2.6 ori (2.5 mld lei). În anii 2021-2022, nivelul pre-pandemic a fost depășit, ba mai mult în 2022 companiile cu ISD au raportat un nivel record al profitului până la impozitare, de cca 9.4 mld lei.

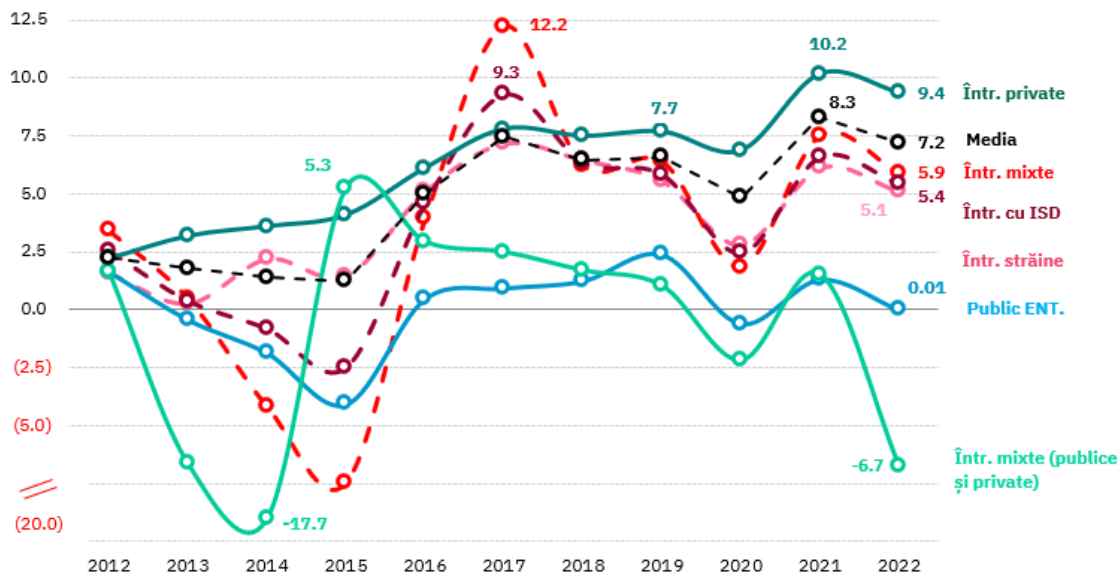
În ultimii 10 profitul până la impozitare a crescut cel mai dinamic în cazul întreprinderilor private locale, pe fondul îmbunătățirii semnificative a productivității activității.

Tradițional, întreprinderile publice și cele mixte locale (publice și locale) se zbat în zona liniei roșii, cu cele mai slabe performanțe înregistrate (Figura 10).

Valoarea medie a indicelui rentabilității vânzării întreprinderilor din Moldova, indiferent de forma de proprietate, a constituit 7.2% în anul 2022.

Figura 11

Indicele rentabilității veniturilor din vânzări a întreprinderilor cu diferite forme de proprietate în perioada 2012-2022 (procente)

Sursa: Datele BNS

La întreprinderile cu ISD indicatorul respectiv a fost mai mic comparativ cu nivelul mediu (5.4%). La întreprinderile mixte acest indicator a constituit 5.9%, iar la cele străine 5.1%. Valoarea mai mică a indicatorului respectiv pentru întreprinderile cu ISD se explică prin prezența semnificativă a acestora în industria prelucrătoare, cu un grad intensiv de utilizare a capitalului și un grad de sofisticare tehnologică relativ scăzut.

Analiza cheltuielilor privind impozitul pe venit

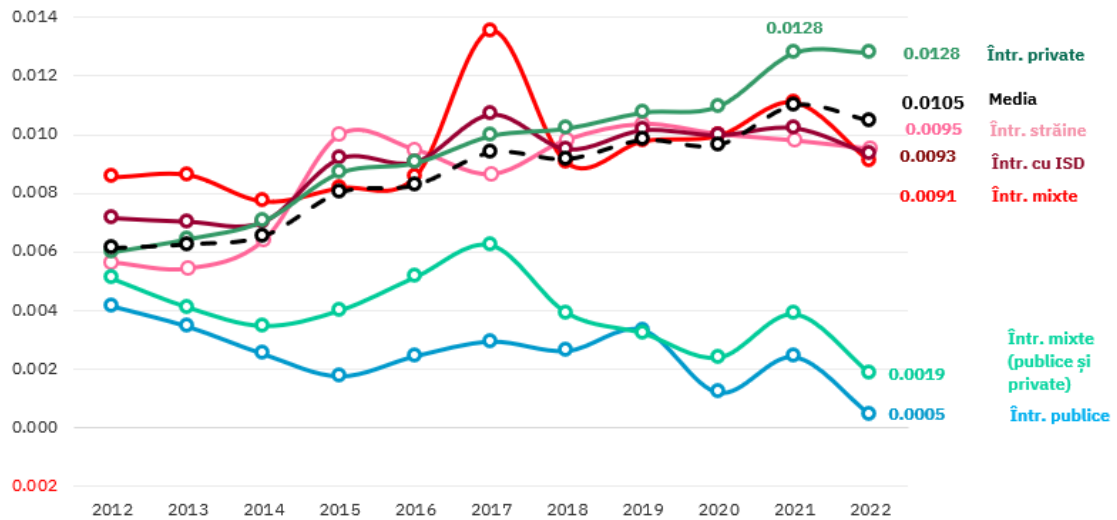
Contribuția întreprinderilor la dezvoltarea economică a țării se reflectă, de asemenea, în sumele impozitelor plătite. Astfel, în anul 2022, din suma totală a impozitului pe venit plătit de întreprinderile din Republica Moldova, 74.4% au aparținut întreprinderilor locale cu forma de proprietate privată. Ponderea întreprinderilor cu ISD a constituit 25.1% în totalul impozitului pe venit, din care 9.9% aparțin întreprinderilor cu participarea capitalului străin (întreprinderile mixte) și 15.2% întreprinderilor cu 100% capital străin. Cea mai mică pondere a impozitului pe venit a fost plătită de întreprinderile publice (0.5%) și întreprinderile cu participarea capitalului public (0.1%).

Compararea ratelor cheltuielilor privind impozitul pe venit la 1 leu venituri din vânzări la întreprinderile cu diferite forme de proprietate arată că în 2022 acest indicator a fost cel mai mare la întreprinderile private locale, urmate de întreprinderile cu ISD.

Pentru întreprinderile cu participarea capitalului public indicatorul respectiv a fost de departe cel mai slab.

Figura 12

Rata impozitului pe venit la 1 leu venituri din vânzări la întreprinderile cu diferite forme de proprietate în perioada 2012-2022 (lei)

Sursa: Datele BNS

Costul forței de muncă

Nivelul costului mediu lunar al forței de muncă per 1 salariat a constituit 11.6 mii lei în anul 2022.

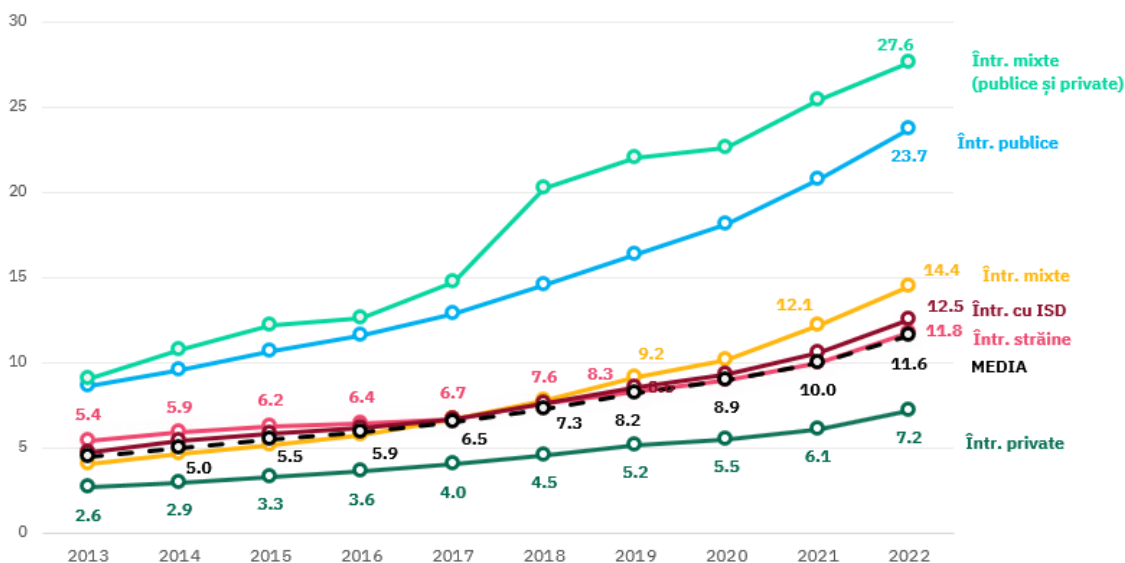
Costul mediu lunar al forței de muncă per 1 salariat ISD în 2022 a constituit 12.5 mii lei în 2022 (11.8 mii lei la întreprinderile străine și 14.4 mii lei la întreprinderile mixte) și este cu cca 74% peste media întreprinderilor private locale.

În anul 2022 cel mai ridicat nivel al costului mediu lunar al forței de muncă per 1 salariat s-a înregistrat în cazul întreprinderilor cu forma mixtă de proprietate, cu participarea capitalului public (27.6 mii lei) și întreprinderilor publice (23.7 mii lei).

Cel mai mic nivel al costului mediu lunar al forței de muncă s-a înregistrat la întreprinderile locale cu forma de proprietate privată: 7.2 mii lei în anul 2022, ceea ce este cu 38% sub nivelul mediu în țară.

Figura 13

Evoluția costului mediu lunar al forței de muncă per 1 salariat la întreprinderile cu diferite forme de proprietate în 2013-2022 (mii lei)

Sursa: Datele SFS

Contribuțiile angajatorilor pentru asigurările sociale de stat obligatorii ale salariaților

Cheltuielile (indirecte) privind contribuțiile angajatorilor pentru asigurările sociale de stat obligatorii ale salariaților de asemenea sunt corelate cu cheltuielile pentru remunerarea muncii.

În anul 2022 întreprinderile cu ISD au plătit în bugetul asigurărilor sociale de stat contribuții (ale angajatorului) pentru asigurările sociale de stat obligatorii ale salariaților în valoare de 2.9 mld lei (sau 15.7% din total pe economie), inclusiv 2.0 mld lei (10.6%) au fost plătite de către întreprinderile străine și 0.9 mld lei (5.1%) de către întreprinderile cu forma mixtă de proprietate cu participarea capitalului străin.

Nivelul mediu al cheltuielilor anuale privind contribuțiile angajatorilor pentru asigurările sociale de stat obligatorii ale salariaților per 1 salariat a constituit 35.3 mii lei în anul 2022. Valoarea maximă a indicatorului respectiv s-a înregistrat la întreprinderile cu forma mixtă (public-privată) de proprietate (80.8 mii lei anual per 1 salariat).

În ansamblu, la întreprinderile cu ISD cheltuielile anuale privind contribuțiile angajatorilor pentru asigurările sociale de stat obligatorii ale salariaților per 1 salariat au constituit 36.2 mii lei în 2022.

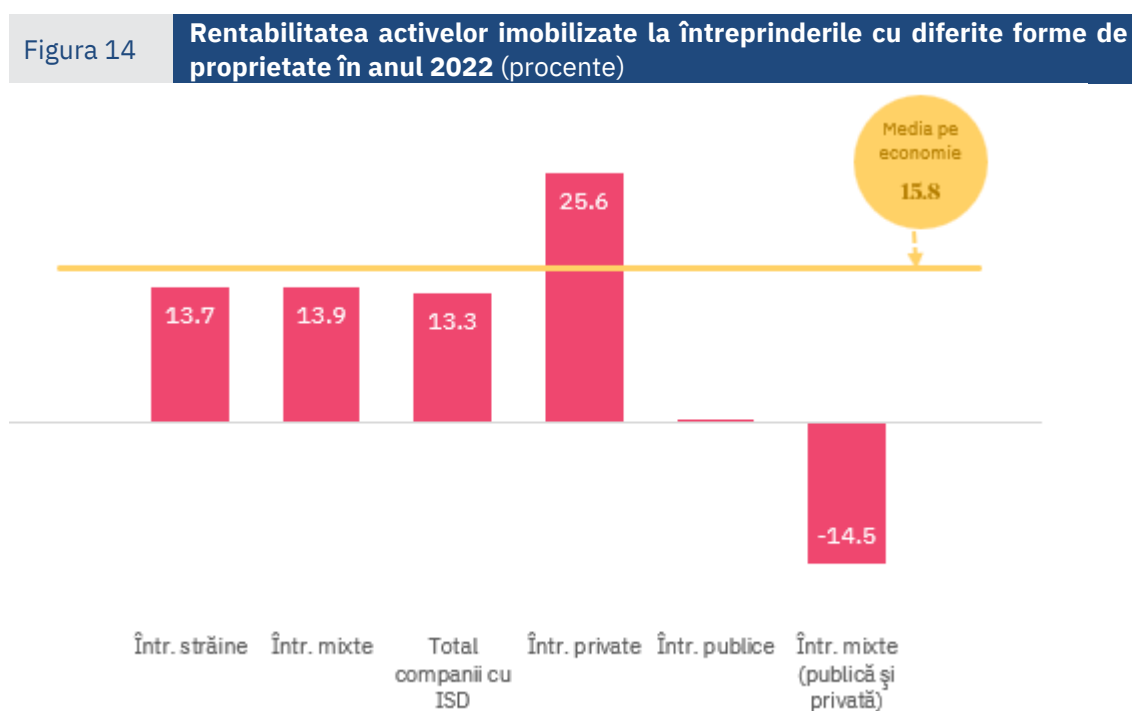
Cea mai mică sumă a plăților în bugetul asigurărilor sociale de stat per 1 salariat s-a înregistrat la întreprinderile private (21.0 mii lei), ceea ce este legat de un nivel mai redus al remunerării muncii în grupul respectiv de întreprinderi.

Rentabilitatea activelor imobilizate

Întreprinderile cu ISD dețin 24.2% din activele imobilizate ale tuturor întreprinderilor care activează pe teritoriul Republicii Moldova (inclusiv 13.7% - întreprinderile străine și 10.6% - întreprinderile mixte).

Rentabilitatea activelor imobilizate (calculată ca raportul dintre Profit (pierdere) pînă la impozitare și activele imobilizate) depinde în mare măsură de sectorul, în care își desfășoară activitatea întreprinderea. Pentru activitățile intensive în capital (cum ar fi industria prelucrătoare, producția și furnizarea de energie electrică etc.) acest indicator este mai mic. Pentru întreprinderile din sectorul servicii, care nu necesită investiții mari de capital, rentabilitatea activelor este mai mare.

Astfel, întreprinderile locale cu forma de proprietate privată, cu o pondere importantă în sectoare precum comerț și tranzacții imobiliare, au înregistrat cea mai bună rentabilitate a activelor imobilizate în anul 2022 (25.6% vs. nivelul mediu de 15.8%).

Sursa: Calculat în baza datelor BNS

În cazul întreprinderilor cu ISD, cu o prezență importantă în sectoare, precum industria prelucrătoare, informații și comunicații, coeficientul respectiv a constituit 13.3% (inclusiv, la întreprinderile străine 13.7%, iar la întreprinderile mixte 13.9%).

Cele mai mici rentabilități ale activelor imobilizate au fost înregistrate la întreprinderile cu participarea proprietății publice, cu prezență semnificativă în sectoare precum transport, producția și furnizarea de energie electrică și termică, distribuția apei: 0.004% în cazul întreprinderilor cu forma de proprietate publică și -14.5% la întreprinderile cu participarea capitalului public.

Capitolul 3

Impactul ISD asupra economiei Republicii Moldova

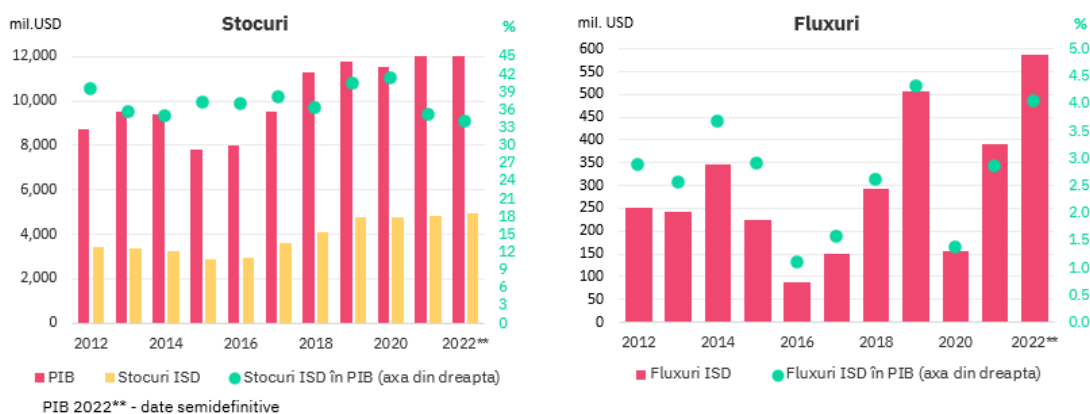
Contribuția întreprinderilor cu ISD la formarea PIB-ului

Participarea la formarea PIB-ului este unul din indicatorii impactului ISD în economia Moldovei. Potrivit datelor BNM, în perioada analizată 2012-2022, ponderea fluxurilor de ISD în PIB a oscilat destul de mult: cea mai mare valoare a fost înregistrată în anul 2019 (4.3%), iar cea mai mică în anul 2016 (1.1%). În anul 2022, ponderea fluxurilor de ISD în PIB a constituit 4.0% (Figura 15).

Ponderea cea mai mare a stocurilor ISD în PIB (41.2%) s-a înregistrat în anul pandemic 2020, pe fundalul unui PIB mic. În anul 2022 ponderea stocurilor ISD în PIB a constituit 34.0%. Indicatorul respectiv este destul de mic față de statele comparatoare, ceea ce reflectă potențialul existent al țării pentru atragerea ISD.

Figura 15

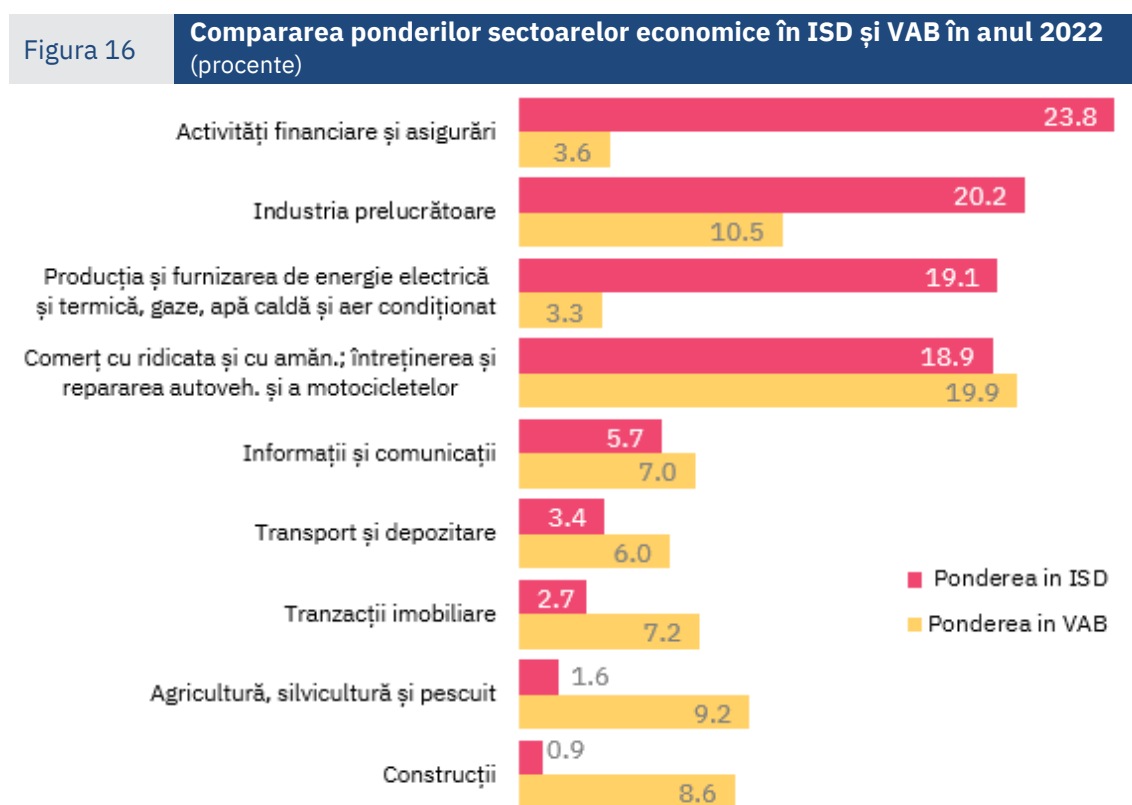
Ponderea stocurilor și fluxurilor de ISD în PIB, 2012-2022

Sursa: Datele BNM, Conturile internaționale ale Republicii Moldova

Repartizarea ISD pe sectoare ale economiei (genuri de activitate)

Potrivit datelor BNM, în anul 2022 ISD sunt prezente aproape în toate sectoarele economice (genuri de activitate). Așadar, 96.3% din toate ISD din Republica Moldova în anul 2022 au fost concentrate în nouă genuri de activitate, distribuite neuniform (Figura 16). Cea mai mare pondere a ISD sunt prezente în așa sectoare, precum "Activități financiare și asigurări" (23.8%), "Industria prelucrătoare" (20.2%), "Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat" (19.1%) și "Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor" (18.9%).

Sursa: Datele BNM (Ancheta Coordonată a Investițiilor Directe pe Activități Economice), BNS

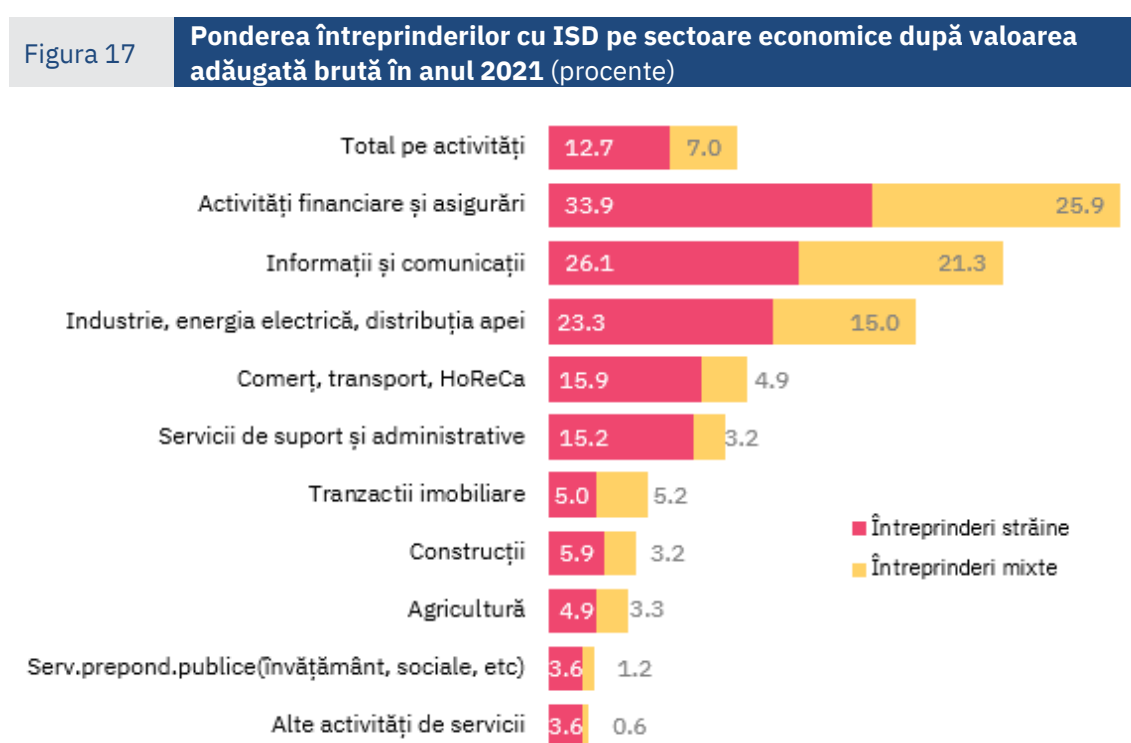
Totodată, din genurile de activitate respective doar industria prelucrătoare și comerțul cu ridicata și cu amănuntul se caracterizează prin ponderi destul de ridicate în formarea valorii adăugate brute (VAB). Alte sectoare cu pondere înaltă în valoarea adăugată, așa ca agricultura, construcții, tranzacții imobiliare sunt mai puțin atractive pentru investitorii străini.

Astfel, sectoarele care prezintă interes sporit pentru investitorii străini nu sunt neapărat sectoarele cu cea mai mare VAB din economie. În spatele deciziilor investitorilor străini de a intra pe piața moldovenească se află mai multe motive decât interesul pur financiar.

Ponderea întreprinderilor cu ISD pe sectoare economice după valoarea adăugată brută

Întreprinderile cu ISD (străine și mixte) creează 19.7% valoare adăugată brută în ansamblu pe economie, din care 12.7% - întreprinderile străine și 7.0% - întreprinderile mixte.

Distribuția valorii adăugate a întreprinderilor cu ISD (străine și mixte) pe sectoare economice relevă că acestea au cea mai însemnată contribuție la formarea valorii adăugate din sectoarele activității financiare și asigurări, cu 59.8% (dintre care 33.9% aparțin întreprinderilor străine), informații și comunicații cu o pondere de 47.4%, industrie, energie electrică și distribuția apei cu o pondere de 38.3% și sectoarele de comerț, transport și HoReCa, cu 20.8% din total.

Sursa: Datele BNS

Ponderea întreprinderilor cu ISD în numărul agenților economici

În ultimii 10 ani cota întreprinderilor cu ISD s-a redus de la 8.5% în 2012 la 6.2% în 2022. Această evoluție a fost provocată în exclusivitate de reducerea importantă a numărului de companii cu capital mixt.

Dacă acum 10 ani numărul companiilor mixte era apropiat cu cel al companiilor cu capital sută la sută străin (cca 2,100), atunci în 2022 numărul acestora a scăzut până la cca 1,400. Astfel, cota întreprinderilor mixte a ajuns la 2.2% în anul 2022 (de la 4.1% în 2012).

În ceea ce privește companiile cu capital străin sută la sută, numărul acestora a crescut în ultimii 10 ani de la 2,200 la cca 2,500 la finele anului 2022, cu o cotă de 4% din total.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderi străine	4.3	4.6	4.7	5.0	5.1	4.9	4.8	4.6	4.4	4.2	4.0
Întreprinderi mixte	4.1	3.9	3.6	3.6	3.5	3.3	3.1	2.9	2.7	2.4	2.2
Total companii cu ISD	8.5	8.5	8.3	8.6	8.6	8.2	7.8	7.5	7.0	6.6	6.2

Sursa: Datele BNS și calculele autorilor

Ponderea întreprinderilor cu ISD în ocuparea forței de muncă

Ponderea forței de muncă, angajate la întreprinderile cu ISD, a crescut în perioada 2012-2022 de la 14.5% la 15.4%. Această evoluție s-a produs exclusiv din contul creșterii numărului de angajați din întreprinderile cu capital străin 100%.

Dacă acum 10 ani atât întreprinderile străine, cât și cele mixte aveau un număr mediu de angajați de cca 17 persoane, atunci la finele anului 2022 numărul mediu de salariați constituia 23-24 de persoane în cazul firmelor străine și cca 16 în cazul întreprinderilor mixte.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderi străine	7.4	7.6	8.2	8.8	9.5	10.6	11.0	11.4	11.1	11.0	11.1
Întreprinderi mixte	7.1	6.7	6.2	6.1	6.1	5.7	5.4	4.8	4.7	4.4	4.3
Total companii cu ISD	14.5	14.4	14.4	14.9	15.6	16.3	16.4	16.3	15.9	15.4	15.4

Sursa: Datele BNS

Ponderea întreprinderilor cu ISD în venituri din vânzări (productivitate)

Ponderea întreprinderilor cu ISD în volumul total al veniturilor din vânzări a oscilat ușor în perioada 2012-2022. Cea mai mare valoare a acestui indicator a fost înregistrată în anul 2015 (29.8%), iar cea mai mică în pandemie și perioada post-pandemică (26%).

Pe parcursul perioadei 2012-2022 ponderea veniturilor din vânzări realizate de întreprinderile cu ISD a depășit semnificativ ponderea salariaților acestora în total. Acest lucru indică despre un nivel mai ridicat de productivitate al muncii al acestor întreprinderi. În anul 2022, 15.4% din salariați au realizat 28.2% din veniturile din vânzări totale per economie.

Tabelul 3	Evoluția ponderii întreprinderilor cu ISD în volumul total al veniturilor din vânzări în perioada 2012-2022 (procente)										
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderi străine	14.1	14.7	15.5	16.6	16.0	16.6	16.6	18.8	17.5	17.2	16.8
Întreprinderi mixte	15.4	14.6	14.0	13.2	13.1	12.0	10.8	9.6	9.3	8.8	11.4
Total companii cu ISD	29.5	29.3	29.4	29.8	29.1	28.6	27.4	28.4	26.7	26.1	28.2

Sursa: Datele BNS

Ponderea întreprinderilor cu ISD în volumul de cheltuieli privind impozitul pe venit

Întreprinderile cu ISD aduc o contribuție semnificativă la formarea bugetului prin plata impozitelor, în special, a impozitului pe venit. În perioada 2012-2022, ponderea impozitului pe venit plătit de acest grup de întreprinderi a variat de la 24.2% (anul 2021) la 34.5% (anul 2012). În ultimii ani, acest indicator s-a diminuat ușor din contul creșterii cuantumului impozitului pe venit plătit de întreprinderile cu alte forme de proprietate. În anul 2022 întreprinderile cu ISD au contribuit cu 25.1% din impozitul pe venit acumulat la buget.

Tabelul 4	Evoluția ponderii întreprinderilor cu ISD în volumul total al cheltuielilor privind impozitul pe venit în perioada 2012-2022 (procente)										
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderi străine	13.0	12.7	15.1	20.6	18.3	15.3	17.8	19.9	18.1	15.3	15.2
Întreprinderi mixte	21.5	20.2	16.5	13.5	13.6	17.3	10.7	9.5	9.6	8.9	9.9
Total companii cu ISD	34.5	33.0	31.7	34.2	31.9	32.5	28.4	29.4	27.7	24.2	25.1

Sursa: Datele BNS

Ponderea întreprinderilor cu ISD în costul forței de muncă total

Ponderea companiilor cu ISD în costul forței de muncă a crescut de la 15.2% în anul 2013 până la 16.7% în anul 2022.

Tabelul 5	Evoluția ponderii întreprinderilor cu ISD în volumul total al cheltuielilor privind remunerarea muncii în perioada 2012-2022 (procente)									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderi străine	9.2	9.7	9.9	10.3	10.9	11.5	11.6	11.1	10.9	11.3
Întreprinderi mixte	6.0	5.8	5.7	5.9	5.8	5.7	5.4	5.4	5.4	5.4
Total companii cu ISD	15.2	15.5	15.6	16.1	16.7	17.2	17.0	16.5	16.3	16.7

Sursa: Datele SFS

Cuantumul mediu lunar al remunerării muncii unui salariat la întreprinderile cu ISD este cu aproximativ 74% peste media întreprinderilor private locale.

Ponderea întreprinderilor cu ISD în volumul activelor imobilizate

Întreprinderile cu ISD contribuie semnificativ în utilizarea și crearea activelor imobilizate. În anul 2022 acestea dețineau 24.2% din activele imobilizate, atât cu destinație industrială, cât și socială. Ponderea activelor imobilizate la întreprinderile cu ISD a variat ușor în ultimii 10 ani, cu valori cuprinse în segmentul 24-30%.

Tabelul 6	Evoluția ponderii întreprinderilor cu ISD în volumul total al activelor imobilizate în perioada 2012-2022 (procente)										
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderi străine	10.6	11.3	12.4	13.6	14.2	14.3	14.9	15.1	15.2	14.3	13.7
Întreprinderi mixte	19.1	18.0	15.0	14.2	13.7	13.3	12.3	12.3	11.3	11.1	10.6
Total companii cu ISD	29.7	29.3	27.4	27.8	27.8	27.6	27.2	27.4	26.5	25.4	24.2

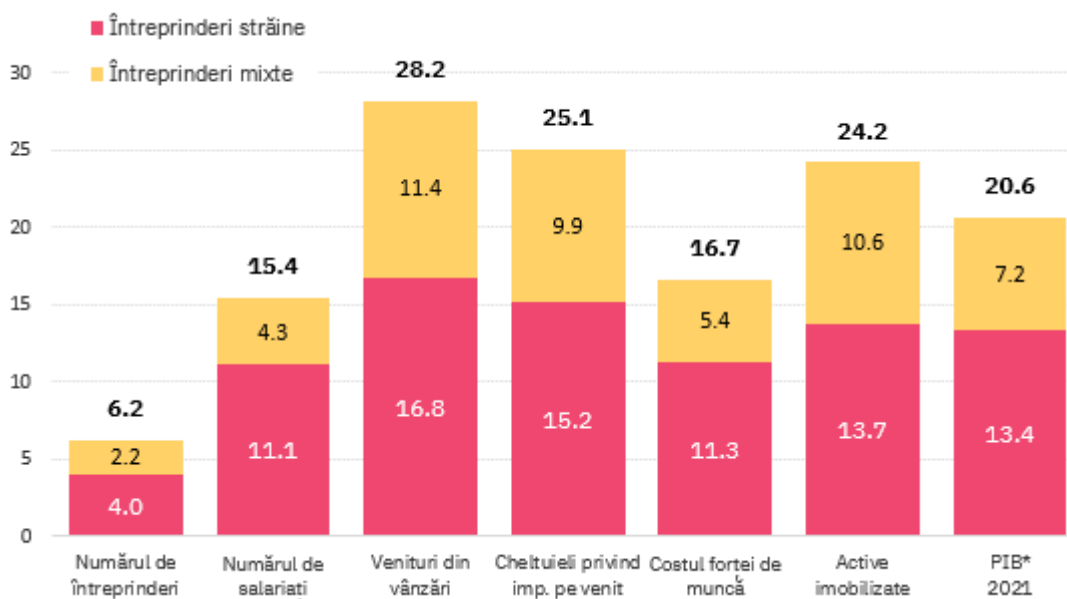
Sursa: Datele BNS

Concluzionând, întreprinderile cu capital străin sută la sută și cele mixte au o contribuție semnificativă la dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova – **cu o pondere relativ mică în numărul total de întreprinderi, acestea demonstrează eficiență sporită și au o importanță sistemică pentru economia națională**, care se manifestă inclusiv prin următorii indicatori:

- ☑ Întreprinderile cu ISD participă activ la crearea PIB-ului. În anul 2022 ponderea fluxurilor de ISD în PIB a constituit 4.0%, iar ponderea stocurilor ISD în PIB cca 34%.
- ☑ Întreprinderile cu ISD sunt prezente nu doar în sectoarele cu VAB mare, ci și în sectoare cu pondere relativ scăzută în valoarea adăugată. Datorită productivității mai ridicate, întreprinderile cu ISD contribuie la dezvoltarea acestor sectoare.

- ☑ Cu o pondere de doar 6.2% în numărul total al întreprinderilor, firmele cu ISD creează locuri de muncă pentru 15.4% din forța de muncă, angajată în întreprinderile din Republica Moldova. Totodată, ponderea lor în veniturile din vânzări constituie 28.2%, ceea ce arată o productivitate ridicată a muncii.
- ☑ Întreprinderile cu ISD au o importanță semnificativă la formarea bugetului, contribuind cu 25.1% din toate impozitele de venit acumulate la buget.
- ☑ Întreprinderile cu ISD contribuie la crearea activelor imobilizate. Acestea dețin 24.2% din activele imobilizate, atât cu destinație industrială, cât și socială.
- ☑ În cazul întreprinderilor cu ISD nivelul remunerării muncii este cel mai înalt, fapt care contribuie la creșterea nivelului de trai și, într-o anumită măsură, la frânarea creșterii emigrației.
- ☑ Întreprinderile cu ISD contribuie la crearea valorii adăugate brute în mărime de 19.7% în ansamblu pe economie, totodată în unele genuri de activitate ponderea acestora este impunătoare (activități financiare și asigurări (59.7%), informații și comunicații (47.4%)).

Figura 18 **Impactul întreprinderilor cu ISD asupra economiei (procente în total)**

Sursa: Datele BNS